

Ladislav Hanniker, špecialista GP SR pre trestné činy proti životnému prostrediu

Ľudia sú súčasťou prírody a nie naopak

Ladislav Hanniker je v odborných kruhoch známy ako nekompromisný prokurátor. Špecialista na vraždy. Riešil mnohé komplikované a zamotané prípady a nebál sa pritom popáliť si prsty. Objektívne hodnotí celý systém našej justície, hoci sám je jeho súčasťou. „Prežil som v tomto postavení a funkcii toľko, koľko mnohí neprežijú ani za desať, či sto životov. Nepreháňam. Rukami mi prešli mnohé závažné, niektorí hovoria, najzávažnejšie prípady blízkej i vzdialenej minulosti. Vráťane toľko spomínaného a opisovaného Kráľa Oravy, Stanislava Babinského. To však nebol ani zďaleka môj najzávažnejší prípad,“ hovorí.

Širokej verejnosti je Ladislav Hanniker známy ako spisovateľ, autor úspešných Krutých poviedok, románu Ostrnatý raj, ako aj autor rozhlasových hier. V neposlednom rade treba povedať aj to, že jeho záľubou je rybárčenie, pričom s rybami bojuje čisto a férovo, a že jeho relaxom je príroda. K 1. februáru 2009 generálny prokurátor SR Ladislav Hanniker vymenoval do funkcie špecialistu Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky pre trestné činy proti životnému prostrediu.

Čo je náplňou vašej práce?

Nuž, ako samotný názov funkcie napovedá, pôjde predovšetkým o riešenie prípadov, ktoré predstavujú zásah do environmentálneho prostredia, s osobitným dôrazom na trestné činy podľa II. dielu šiestej hlavy osobitnej časti platného trestného zákona (zákon č. 300/05 Z. z.). V náplni práce špecialistu je predovšetkým vytvorenie uceleného systému práce na podriadených prokuratúrach, metodické usmerňovanie ich činnosti, súčinnosť a koordinácia činnosti so spojencami, osobitne potom s policajným zborom a štátnou ochranou prírody a v neposlednom rade aj organizácia preventívno-výchovnej, vzdelávacej a osvetovej činnosti. Treba pripomenúť, že špecializácia nebola zriadená len na generálnej prokuratúre, ale aj na krajských a okresných prokuratúrach v celej republike. Prokuratúra tak vytvorila solídnu personálnu základňu takmer sto špecialistov, ktorí sa budú zaoberať touto špecifickou agendou. Reaguje tak na nevyhnutnosť špecializácie na tomto čoraz náročnejšom úseku boja proti trestnej činnosti a koordinuje svoju činnosť s činnosťou policajného zboru, ale aj ostatných orgánov ochrany práva a prírody. Súčasne naplňa požiadavky Európskej únie, smerujúce k vysoko špecializovanému dozoru v environmentálnej oblasti.

Je tento post v pôsobnosti generálnej prokuratúry nový?

Áno, ide o nový inštitút, ktorý doposiaľ v tejto dobe na prokuratúre „nefungoval“. To však v žiadnom prípade neznamená, že by sme sa touto problematikou doposiaľ nezaoberali. Práve naopak. Prokuratúra venovala a venuje otázkam spojeným s ochranou životného prostredia dlhodobo veľmi vážnu pozornosť a vychádza na tomto úseku s častou a podstatnou legislatívnu iniciatívu. Trúfam si povedať, že to boli iniciatívy generálnej prokuratúry, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili súčasný stav vývoja boja napríklad proti pytlíakom. V tomto smere existuje súčasná právna úprava, „uvarená“ vo veľkej miere práve v „legislatívnej kuchyni“ generálnej prokuratúry.

Čo považujete za výzvu v tejto funkcii?

Zjednodušene povedané, súčasný stav zákonosti, či lepšie povedané nezákonnosti na úseku ochrany životného prostredia na Slovensku. Ten naozaj nemožno označiť za uspokojivý. Za osobitný problém považujem najmä latenciu tohto druhu kriminality. Pozrite sa, v roku 1999 bolo na celom Slovensku stíhaných iba 28 osôb pre trestný čin pytlactva. Navrhli a presadili sme novú legislatívu a v roku 2003 už bolo stíhaných 612 osôb. To je nárast o viac ako dvetisíc percent. Ale stále iba špička ľadovca. Naše poznatky hovoria, že skutočný stav pytlactva na Slovensku je dvojnásobne vyšší. Vyhrávame bitky, nie vojnu. To považujem za výzvu.

Riešili ste už nejaký prípad?

Riešili, riešime a budeme riešiť. Tých prípadov sú stovky, pravdaže rozdielnej povahy a závažnosti. Napríklad kolegovia v Prešove sa v súčasnosti intenzívne venujú známej kauze rozmnoženia podkôrneho hmyzu vo Vysokých Tatrách po veternej smršti v roku 2004. Vlní sme boli aj na tvári miesta, čo ocenili hlavne lesníci ochrancári. Tvrdili, že zodpovední úradníci príslušných úradov životného prostredia sa u nich v tejto súvislosti neobjavili. Môžem potvrdiť, že tu viac ako inde platí, že lepšie je raz vidieť, ako desaťkrát počuť. A rozhodne sa to netýkalo len lokalít Tichej a Kôprovej doliny. Vyvodili sme závery, ktoré sa v súčasnosti realizujú a o ktorých sa verejnosť čoskoro dozvie.

Čo napríklad možno charakterizovať ako trestný čin proti životnému prostrediu?

Dosiahli sme stav, kedy trestné činy proti životnému prostrediu našli svoje systémové zaradenie v osobitnej časti trestného zákona. V šiestej hlave, II. diele, ide o skutkové podstaty trestných činov uvedených pod číslami paragrafov 300 až 310. To samo osebe vypovedá, že aj v legislatívnej časti, ktorá je pre boj s porušovateľmi zákona celkom zásadná, pretože rozhodujúcim spôsobom určuje pravidlá hry, došlo k zásadnému posunu. Zákonodarcu nám dal za pravdu, keď potvrdil, že tento druh trestnej činnosti je natoľko špecifický a spoločensky významný, že si v systémovej usporiadani trestného zákona zaslúži vlastné miesto. Zažil som doby, kedy napríklad pytlactvo vôbec nebolo trestným činom, posudzovalo sa ako rozkrádanie majetku v so-

cialistickom vlastníctve, neskôr bolo iba prečinom a napokon sa ocitlo medzi trestnými činmi všeobecne nebezpečnými, akými sú napríklad prechovávanie drog alebo únos lietadla. To akoby ste povedali, že tento trestný čin nestojí ani za takú pozornosť, aby sme ho od ostatných odlišili. Strčme ho hocikam, len nech nezavádza. Spoločnosti zjavne dochádza, že trestné činy proti životnému prostrediu sú čoraz závažnejšie, dotýkajú sa bytostnej existencie nielen života rastlín či zvierat, ale priamo ľudí. Tí musia pochopiť, že sú súčasťou prírody, a nie naopak.

Čo vy ako človek žijúci v tejto krajine, považujete za naozaj vážny trestný čin proti životnému prostrediu páchaný na Slovensku?

Z čisto profesionálneho hľadiska nerozlišujem menej a viac závažné trestné činy proti prírode. To máte ako s dobrým hercom. Ani on nerozlišuje medzi malými a veľkými úlohami. Každá úloha, ak sa dobre zahrá, môže byť dôležitá. A často dobre zahráný „štek“ osloví diváka viac, než pobabraná titulná rola. Už niekoľko rokov bojujem so súdmi vo veci zničených siedmich hniezd belorítok na východnom Slovensku. Predsedovia senátov krúti hlavami nad mojimi argumentmi, ktoré používam v mimoriadnych opravných prostriedkoch. Hovorí, dobre, formálne je to trestný čin, ale sedem belorítok, aká je tam spoločenská nebezpečnosť? A ja im odpovedám, takto sa pýtali tí, ktorí nezákonne ulovili prvého dropa, tak sa pýtali tí, ktorí zničili jeho biotopy a tak sa dnes pýtajú tí, ktorí chcú posledné miesto jeho výskytu na Slovensku premeniť na golfové ihrisko. Zatiaľ som vyhral niekoľko bitiek, konečné víťazstvo je však v nedohľadne. Spoločenská nebezpečnosť takýchto činov je práve v ich postupnosti a odbúrání zábran. Je to ako rakovina. Postup zhubných buniek je často neviditeľný alebo nezreteľný. Keď sa na ne príde, býva už často neskoro. Výsledkom je, že drop fúzatý (*Otis tarda*) na našom území prestal reálne existovať. A ja si márne lámam hlavu, ako zánik tohto majestátneho vtáka, čohosi, čo bývalo symbolom našej prírody na juhu Slovenska, vysvetlím mojim vnukom. Chcem tým povedať, že všetky trestné činy, namierené proti prírode a životnému prostrediu považujem z profesionálneho uhla pohľadu za rovnako závažné a dôležité. Kto ma však pozná, vie, že ľudsky je mojou srdcovou záležitosťou najmä pytlactvo. Napísal som o ňom aj knižku.

Zrejme nebude ľahké posudzovať a rozhodovať, čo je a čo nie je trestný čin proti prírode... Kto a ako určí tú hranicu? S kým spolupracujete?

Som si takmer istý, že pri postupujúcich trendoch, smerujúcich k ochrane prírodných zdrojov a ekológii ako takej, sa bude hranica trestnosti v tejto oblasti posúvať čoraz nižšie. Inak povedané, to, čo pred rokom, dvoma trestným činom nebolo, dnes, či zajtra bude. A to, čo sa v minulosti trestalo symbolickými trestami, sa bude trestať trestami z kategórie skôr prísnych, než miernych. Presvedčajú ma o tom aj smernice Európskej únie zamerané na túto oblasť. Prednedávnom sme s údivom zistili, že v jednej z takýchto smerníc sa nezmenili sumy pokút za poškodenie prírodného prostredia. Pýtali sme sa, aký význam má takáto smernica, keď sa vlastne nič nemení? Ale prišiel kolega, majetkár a ukázal nám tú zásadnú zmenu. Sumy navrhovaných pokút boli už

v eurách. Tak, to je už reálna, tridsaťnásobne vyššia zmena. Pri realizácii environmentálnej trestnej politiky sú na smeroch nášho „hlavného úderu“ našim najbližším spojencom orgány policajného zboru. Aj tie však musia prejsť v tomto smere výraznými zmenami. Už ich pripravujeme, ale skôr, než to bude uvarené, by som nerád hovoril o podrobnostiach, nech to nezakríkнем.

Sú zákony zahŕňajúce ochranu prírody na Slovensku dostatočné?

Budem úprimný. Súčasná legislatíva, napriek všetkým pozitívnym zmenám, ktoré sa v nej po roku 1989 odohrali, je skôr na prospech páchatelom environmentálnej kriminality, než ochrancom zákona. Myslím si, že to výrazne súvisí s našou slovenskou mentalitou. Z cudzieho krv netečie a príroda si poradí aj sama. To sú známe premisy slovenského myslenia, ktoré sa v environmentálnej legislatíve, a nielen v nej, prejavujú. Uvediem aktuálny príklad. Ochrana rybárskeho a poľovníckeho práva dodnes zabezpečujú dobrovoľné aktivity rybárskej a poľovníckej stráže. Sú to amatérski ochrancovia zákona z radov rybárov a poľovníkov, požívajúci zo zákona ochranu verejného činiteľa. Ale jedným dychom treba pripomenúť, že ide o ochranné orgány zriadené legislatívou druhej polovice minulého storočia v období rozkvetu socialistického spoločenského systému, ktorý trestnú činnosť uvedomelých budovateľov socializmu na poli životného prostredia jednoducho neprípúšťal a ak, tak ju bagatelizoval. Doba aj situácia sa zásadným spôsobom zmenili, osobitne sa zmenila kriminálna scéna, ale rybárska a poľovnícka stráž fungujú prakticky bez zmeny na svojom amatérskom princípe. A ja tvrdím, že s kapitalistickými formami trestnej činnosti sa nedá bojovať socialistickými metódami. A ak, tak sa potom nečudujeme, že situácia na tomto poli vyzerá tak, ako vyzerá.

Zmenila sa legislatíva ochrany životného prostredia po vstupe do EÚ?

Zmenila, ale nedostatočne. Akoby sme pri legislatívnej ochrane prírody zaspali. V porovnaní so zmenami, ktoré sa odohrali na úseku napríklad drogovej, mravnostnej, či majetkovej kriminality, ide o zmeny skôr vo forme, než v reálnom dosahu, takpovediac kozmetické, bez akéhokoľvek reálneho významu.

Štát teda nevenuje ochrane životného prostredia dostatok pozornosti... a financií?

Štát nie, ale prokuratúra áno. Naposledy sme prišli s legislatívnou iniciatívou, ktorej cieľom je postaviť ochranu prírody na pevné profesionálne nohy. Pracujeme so všetkou intenzitou na novele zákona o policajnom zbore, ktorého výsledkom bude vznik a pôsobenie Prírodnej polície. Teda polície vyzbrojenej a vybavenej všetkými právomocami policajného zboru, ale riešiacej výlučne prípady environmentálnej kriminality. Viac zatiaľ neprežadím.

Nakoľko sú súdy SR v prípadoch týkajúcich sa životného prostredia efektívne, tvoria sa aj v tejto oblasti dlhodobé spory?

Tu nemožno zovšeobecňovať. Každá kauza je iná. Ani by som nepovedal, že ide o prieťahy v konaní, ale o pretrvávajúce axiómy v myslení, ktoré neobchádzajú ani súdy. Spomeniem len jeden prípad, pri ktorom sa mi, obrazne povedané, otváral nožik vo vrecku. Po dlhotrvajúcej príprave a plánovaní sme zadržali troch páchatelov takého pytliačtva, aké na Slovensku nemalo obdobu. V priebehu popoludnia vytiahli pomocou sieť z Dunaja vzácnych a ohrozených jeseterov ruských v hodnote presahujúcej sumu 860 tisíc korún. Okresný

súd ich vzal do väzby, no krajský súd jeho rozhodnutie zrušil a bez mihnutia oka všetkých prepustil na slobodu. Ani po viac ako dvoch rokoch nie je prípad z tohto dôvodu ukončený. Bez nároku na akýkoľvek komentár, či nedajbože kritiku rozhodnutia nezávislého súdu, si mienku urobiť každý súdny človek. Ak treba niečo v postihu environmentálnej kriminality zásadným spôsobom prelomiť, tak práve toto. Predstavu, že trestné činy proti životnému prostrediu sú menej závažné, či menej dôležité, aby bolo pri nich treba používať nástroje zákona, ktoré pri inom druhu kriminality nespochybňujeme.

K akým najčastejším trestným činom proti životnému prostrediu dochádza v SR?

K pytliactvu. V porovnaní s druhým najpočetnejším trestným činom, ktorým je trestný čin porušovania ochrany rastlín a živočíchov podľa § 305 Tr. zákona, je počet evidovaných páchatelov viac ako trojnásobný. Ostatné trestné činy v tejto kategórii sú v kritériu počtu stíhaných páchatelov zanedbateľné. To však, a to by som rád zdôraznil, nie je odrazom skutočného stavu kriminality na tomto úseku. Nízka úroveň postihu páchatelov na úseku životného prostredia je výsledkom súčasného nízkeho právneho vedomia spoločnosti pri ochrane prírody, nedostatočnej predvídavosti, nízkej spoločenskej požiadavky a vysokého stupňa tolerance ku všetkým prejavom jej účasti na porušovaní zákona na environmentálnej súradnici. Reálne stavy sú iné, nutkavo pociťujem potrebu povedať úplne iné a budem sa zo všetkých síl snažiť, aby sa medzi reálny stav kriminality na úseku ochrany životného prostredia a evidovaný stav mohlo dať znamienko rovná sa.

Vyznačuje sa niektorá časť Slovenska oveľa vyšším počtom trestných činov ako ostatné oblasti?

V oblasti poľovníckeho pytliačtva dominuje severe, v oblasti rybárskeho pytliačtva južné Slovensko. Sociálno-geografické súvislosti sú v tejto kategórii veľmi čitateľné.

Existuje aj v oblasti ochrany životného prostredia medzinárodný súd?

Nie, neexistuje. Trestné činy proti životnému prostrediu sa na medzinárodnej úrovni posudzujú rovnako, ako ktorékoľvek iné. Napriek tomu mi pripadá, že zveriť rozhodnutie o spôsobe likvidácie kalamity vo Vysokých Tatrách do právomoci Európskej únie je komplexným výsmechom legislatívnych možností oprávnených orgánov na Slovensku.

Ako prokurátor, špecialista na vraždy, ste viac ako tridsať rokov posielali zločincov za mreže. V novej funkcii budete zastupovať prírodu proti človeku. V čom je to iné?

Zásadný rozdiel vidím vo filozofii tejto činnosti. Verím v to, že likvidáciou životného prostredia likvidujeme sami seba. Tým istým počtom výstrelov usmríte jedného, či viac ľudí, ale môžete aj úplne zničiť živočíšny druh. No a potom, pochopiteľne, v objekte trestnej činnosti. Ochrana prírody a prírodného bohatstva je predsa len o niečom inom, ako je to pri násilnej kriminalite. Ale niektoré spoločné črty nemožno opomenúť. Vražda človeka nemá v istých súvislostiach ďaleko od vraždy zvierat. Dávno som si pri rybačke osvojil názor, že každá, aj tá najmenšia ryбка má v ekologickom systéme svoje nezastupiteľné miesto. Preto lovím podľa zásady chyť a pusť. Zabíj a zjesť desaťkilového kapra, či dvadsaťkilového sumca je pre mňa rovnako neprijateľné, ako zabíj človeka. Environmentálna kriminalita si nevyhnutne vyžaduje podstatne širší znalostný okruh, oveľa viac životných skúseností i určitý vzťah k prírode ako

takej. Ak by som ten rozdiel mal charakterizovať veľmi stručne tak azda, že riešiť trestné činy proti životnému prostrediu treba s podstatne „väčším srdcom“ než tie ostatné. Ale aj tu platí, horúce srdce, chladný rozum a vždy čisté ruky.

Lovíte ryby... a potom ich púšťate na slobodu. Aká je v tom logika?

Sčasti som už odpovedal, ale podstata zásady chyť a pusť spočíva v civilizácii. V prelomení loveckého pudu, ktorý sme zdedili od našich pradávných predkov a ktorý nám velí zabezpečiť lovom potravu pre kmeň. Mne ide o zážitok z lovu. Z intenzívneho prežitia čistého férového boja s rybou. Vybojovať ten neskutočne vzrušujúci okamžik na hranici života a smrti s vedomím, že ak vyhrám, niet porazeného a ak prehrám, nič sa nedeje. Som na hranici prítomnosti, keď zdolanej rybe, zmierenej s osudom, darujem život. To je výsada patriaca bohom. Zle sa o tom rozpráva, treba to zažiť. Bez slov, potichu, pokorne, z vlastnej vôle...

So svojím, zatiaľ posledným románom Ostnatý raj ste sa zaradili k špičkám súčasnej slovenskej literatúry. V tomto románe, okrem iného, upozorňujete na skutočnosť, že o osudoch ľudí často rozhoduje len momentálna psychická dispozícia predstaviteľov justície. Aká je momentálna psychická dispozícia špecialistu GP SR pre trestné činy proti životnému prostrediu?

Ďakujem za takéto hodnotenie. Moja momentálna psychická dispozícia sa dá prirovnať stavu prvého pretekára - maratónca na štarte štafetového maratónu. Som si vedomý, že to, do čoho ideme, je beh na dlhú trať. Len sa modlím, aby som do dôchodku, čo je asi tak o šesť rokov, dokázal prebehnúť podstatnú časť a potom odovzdať pomyselný štafetový kolík rovnako zapálenému bežcovi. S pocitom neskrývanej hrdosť i zadosťučinenia v tejto situácii vnímam, že môj mladší syn Lukáš, absolvent strednej rybárskej školy v Ivanke pri Dunaji, sa od nového roka stal právnym čakateľom na jednej okresnej prokuratúre v Bratislave. Ale na prokuratúre je veľa ľudí oduševnených pre vec prírody a jej zákonnej ochrany, generálneho prokurátora SR doktora Trnku nevyneímajúc. O budúcnosť tejto agendy preto nemám žiadne obavy.

Príroda je pre vás relax. Nebudete sa na ňu teraz pozeráť trochu iným, kritickejším pohľadom?

Určite áno. Dúfam, že na prospech vecí.

Anna Gudzová

